

Sygn. akt IV U 1066/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 marca 2018r.

Sąd Okręgowy w Elblągu Wydział IV Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Tomasz Koronowski

Protokolant: st. sekr. sądowy Anna Tomaszewska

po rozpoznaniu w dniu 28 marca 2018r. w Elblągu na rozprawie

sprawy z odwołania K. M.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E.

z dnia 5 czerwca 2017r. znak: (...)

o rekompensatę

oddala odwołanie.

Sygn. akt IV U 1066/17

UZASADNIENIE

Ubezpieczony K. M. wniósł odwołanie od decyzji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. z dnia 5 czerwca 2017r., znak (...), odmawiającej mu prawa do rekompensaty. Skarżący twierdził, że pracował stale i w pełnym wymiarze czasu jako kierowca ciągnika (...) w K. i w (...). Powołał się przy tym na orzecznictwo dotyczące znaczenia podziału branżowego w wykazie pracy wykonywanych w szczególnych warunkach oraz dotyczące tego, że praca kierowcy ciągnika wykonującego naprzemiennie prace polowe i w transporcie nie różni się od prac takiego kierowcy zatrudnionego wyłącznie w transporcie, a nawet może być wykonywana w cięższych warunkach. Ubezpieczony wniósł o przesłuchanie świadków i siebie w charakterze strony oraz o przeprowadzenie dowodu z dokumentacji osobowej, a w konsekwencji o zmianę zaskarżonej decyzji i przyznanie rekompensaty.

Pozwany w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie, wskazując na przepisy ustawy z dnia 19 grudnia 2008r. o emeryturach pomostowych (obecnie Dz.U. z 2017r. poz. 664 ze zmianami). Podniesiono, że przyznaniu rekompensaty sprzeciwia się niewykazanie stażu 15 lat pracy w warunkach szczególnych, gdyż z dokumentu nie wynika charakter pracy ubezpieczonego w okresie od lutego 1969r. do kwietnia 1989r.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Ubezpieczony urodził się w dniu (...)

W okresie od dnia 1 lutego 1969r. do dnia 30 kwietnia 1989r. ubezpieczony był zatrudniony na stanowisku kierowcy ciągnika rolniczego, przy tym do dnia 28 lutego 1975r. w (...) w K., a następnie – w wyniku zmian organizacyjnych – w (...) w (...). Skarżący wykonywał pracę zarówno w transporcie, jak i polowe.

(bezsporne co do pracodawcy, okresu zatrudnienia i zajmowanego stanowiska, ponadto świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach k.5 pliku KP; odnośnie rodzaju wykonywanej pracy dokumentacja z akt osobowych koperta k.58)

W okresie od 2 maja 1990r. do 30 września 1990r. skarżący był zatrudniony jako operator koparko-odmularki w Gminnej Spółce (...) w (...), zaś od 1 października 1990r. podlegał rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu.

(bezsporne, ponadto zaświadczenia Rp-7 i KRUS w plikach KP i emerytalnym)

Decyzją z dnia 21 kwietnia 2017r. znak (...) pozwany przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury od dnia 1 marca 2017r. z uwagi na osiągnięcie powszechnego wieku emerytalnego. W dniu 9 maja 2017r. ubezpieczony złożył wniosek o przyznanie rekompensaty, wskazując na złożone wcześniej organowi rentowemu świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach. Wskutek tego wniosku pozwany wydał zaskarżoną decyzję.

(bezsporne, ponadto wniosek i decyzje w pliku emerytalnym)

Sąd zważył, co następuje:

W ocenie Sądu odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie.

Pozwany kwestionował możliwość zakwalifikowania pracy skarżącego na stanowisku traktorzysty jako pracy w warunkach szczególnych, aby zatem ograniczyć się do omówienia tylko tych okoliczności sprawy, które były istotne dla jej rozstrzygnięcia, należy wstępnie przybliżyć mające zastosowanie przepisy prawa materialnego.

Z art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych wynika, iż rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy emerytalnej, wynoszący co najmniej 15 lat. Celem rekompensaty, zwiększającej kapitał początkowy, jest w konsekwencji odpowiednie podwyższenie podstawy wymiaru emerytury, do której osoba uprawniona nabyła prawo po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego. W taki sposób istotę rekompensaty określa sam ustawodawca, definiując ją w art. 2 pkt 5 ustawy jako odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabyły prawa do emerytury pomostowej. Rekompensata przysługuje tym pracownikom, którzy osiągnęli co najmniej piętnastoletni okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie Dz.U. z 2017r., poz. 1383 ze zmianami; dalej: ustawa emerytalna). Zgodnie z tymi przepisami, w zakresie istotnym z punktu widzenia rozpatrywanej sprawy, tj. dotyczącej pracy w szczególnych warunkach, za pracowników zatrudnionych w takich warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Rodzaje takich prac lub stanowisk ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych, tj. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8 poz. 43 ze zmianami; dalej: rozporządzenie RM z lutego 1983r.). Zgodnie z § 2 ust. 1 tego rozporządzenia, okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku.

Skarżący bezspornie spełnia kryterium nienabycia prawa do emerytury pomostowej lub emerytury w niższym wieku emerytalnym niż wiek powszechny. Kwestią sporną była więc tylko okoliczność wykonywania przez wnioskodawcę pracy w szczególnych warunkach w okresie wymaganych 15 lat.

Wprawdzie wnioskodawca przedłożył świadectwo wykonywania pracy w warunkach szczególnych za sporny okres zatrudnienia, przy czym zgodnie z §2 ust. 2 powoływanego wcześniej rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego

1983r. okresy pracy m.in. w szczególnych warunkach stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania pracy w szczególnych warunkach jednak świadectwo pracy z adnotacją o wykonywaniu pracy w szczególnych warunkach, bądź bez niej, nie jest jednak bezwzględnie przesłanką do zaliczenia danej pracy jako wykonywanej w szczególnych warunkach. Świadectwo nie jest wiążące dla organu rentowego i może podlegać weryfikacji. Decydujące znaczenie ma zawsze fakt rzeczywistego wykonywania pracy w szczególnych warunkach, stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Dopiero w sądowym postępowaniu odwoławczym możliwe jest ustalenie okresów pracy w warunkach szczególnych także w oparciu o inne dowody niż zaświadczenie z zakładu pracy, nawet jeśli pracownik nie posiada świadectwa w określonej w przepisie formie, albo jego treść budzi wątpliwości, które uzasadniały kwestionowanie tego zaświadczenia przez organ rentowy w fazie administracyjnej postępowania. Zauważyć należy, że omawiane świadectwo zostało wystawione przez przechowawcę dokumentacji osobowej, a nie przez pracodawcę, słusznie zatem nasuwało uzasadnione wątpliwości po stronie organu rentowego.

Następnie trzeba zwrócić uwagę, że skoro art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej odwołuje się do przepisów dotychczasowych, to obowiązujące w tym zakresie rozporządzenie RM z lutego 1983r. wydane zostało w oparciu o delegację z art. 55 ustawy z dnia 14 grudnia 1982r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zmianami), w którym Radzie Ministrów powierzono w szczególności określenie rodzaju prac lub stanowisk pracy oraz warunków, na podstawie których osobom m.in. zatrudnionym w szczególnych warunkach przysługuje prawo do emerytury w niższym wieku. Z art. 53 ust. 2 tej samej ustawy wynikało, że za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników stale zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia – jest to regulacja tożsama z zawartą w obecnie obowiązującym art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej.

Wykładni pojęcia „przepisy dotychczasowe” dokonał Sąd Najwyższy w uchwale siedmiu sędziów z dnia 13 lutego 2002r., III ZP 30/01 (OSNP 2002 nr 10, poz. 243), wskazując na przepisy rozporządzenia, z wyłączeniem tych, które zobowiązywały ministrów, kierowników urzędów centralnych i centralne związki spółdzielcze do ustalenia wykazu stanowisk pracy w podległych im zakładach pracy. Stwierdził, że odesłanie do przepisów dotychczasowych w kwestii wykazów obejmujących świadczenie pracy w warunkach szczególnych, zawarte w art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej, nie obejmuje przepisów kompetencyjnych § 1 ust. 2-3 rozporządzenia. Odesłanie dotyczy więc tylko wieku emerytalnego, rodzajów prac, stanowisk, warunków uprawniających do wcześniejszej emerytury. To pozwala na wniosek, że przepisy dotychczasowe, o których mowa w odesłaniu, to § 2 ust. 1 rozporządzenia, stanowiący, iż okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy; jak też przepisy § 4-8a, określające wiek emerytalny i okres wykonywania pracy w szczególnych warunkach pracowników wykonujących prace wyszczególnione w wykazach A i B stanowiących załącznik do rozporządzenia oraz przepisy § 9-15, dotyczące wieku emerytalnego i warunków przechodzenia na emeryturę osób zatrudnionych w szczególnym charakterze.

W konsekwencji Sąd Najwyższy stwierdził więc, że odesłanie do przepisów dotychczasowych nie dotyczy kompetencji do tworzenia wykazów obejmujących stanowiska, na których świadczy się pracę w szczególnych warunkach, ale obejmuje samą treść tych wykazów i inne okoliczności wyraźnie wskazane w art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej in principio.

W judykaturze przyjmuje się, że w świetle przepisów wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia RM z lutego 1983r., wyodrębnienie poszczególnych prac ma charakter stanowiskowo-branżowy. Pod pozycjami zamieszczonymi w kolejnych działach wykazu wymieniono bowiem konkretne stanowiska przypisane danym branżom, uznając je za prace w szczególnych warunkach uprawniające do niższego wieku emerytalnego. Przyporządkowanie danego rodzaju pracy do określonej branży ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w szczególnych warunkach. Usystematyzowanie prac o znacznej szkodliwości i uciążliwości do oddzielnych działów oraz poszczególnych stanowisk w ramach gałęzi gospodarki nie jest przypadkowe, gdyż należy przyjąć, że konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w którym dziale przemysłu

jest umiejscowione. Konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 20/09 i I UK 24/09; z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10 a także z dnia 14 marca 2013 r., I UK 547/12; niepublikowane). Oznacza to, że przynależność pracodawcy do określonej gałęzi przemysłu ma znaczenie istotne i nie można dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały przypisane w tym akcie prawnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2011 r., III UK 174/10, niepublikowany).

W związku z powyższym stanowiskiem Sądu Najwyższego, które Sąd Okręgowy akceptuje, spór w niniejszej sprawie wymagał przede wszystkim prawidłowej wykładni prawa materialnego odnośnie kwalifikacji prawnej okresów wykonywania przez wnioskodawcę pracy na stanowisku kierowcy ciągnika. Dokonując oceny w tym zakresie, Sąd Okręgowy zajmuje stanowisko, że istotne znaczenie ma nie tylko rodzaj powierzonej pracy, ale również powiązanie konkretnego rodzaju pracy z branżą, w której praca na wskazanym stanowisku jest wykonywana.

W ocenie Sądu Okręgowego, wykładnia językowa regulacji zawartej w Wykazie A dział VIII pkt 3, przy uwzględnieniu przyjętej przez rozporządzenie kwalifikacji branżowo-stanowiskowej oraz przy uwzględnieniu systematyki przepisów, nie pozwala na kwalifikowanie pracy kierowców ciągników, wykonujących swą pracę w rolnictwie, jako pracy w szczególnych warunkach. Wskazane stanowiska wymienione zostały w dziale VIII wykazu „w transporcie i łączności”, a nie w dziale X „w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym”, ani w dziale XIV „prace różne”. Wobec powyższego nie ma przesłanek, aby przyjmować, że wykonywanie prac na wskazanych stanowiskach niezależnie od branży, w której praca jest wykonywana, skutkuje szkodliwością pozwalającą na zaliczenie tego okresu jako uprawniającego do nabycia emerytury w obniżonym wieku, tak jak to dotyczy na przykład pracy "przy spawaniu" (Dział XIV poz. 12). Umieszczenie wskazanych stanowisk w dziale VIII w transporcie i łączności, mimo ujęcia pracy traktorzysty, kombajnisty odrębnie od pracy kierowcy samochodów ciężarowych, autobusów i pojazdów specjalistycznych, łączy szkodliwość tejże pracy nie z faktem prowadzenia tychże pojazdów, lecz z faktem prowadzenia tychże pojazdów przy uwzględnieniu specyfiki „technologii” pracy w transporcie i łączności i obciążeń psychofizycznych związanych z uczestnictwem takich pojazdów w ruchu publicznym. Obciążeń, których nie ma, jak uznał ustawodawca, przy wykonywaniu prac na wskazanych stanowiskach w rolnictwie, gdzie dominują prace polowe, które czasami w ogóle nie łączą się z prowadzeniem pojazdów po drodze publicznej.

W świetle powyższego wymienienie w wykazie A, dziale VIII pod pozycją 3 prac kierowców ciągników i kombajnów nie oznacza, że należy uznać za pracę w szczególnych warunkach kierowanie tymi pojazdami przy jakichkolwiek zadaniach, a nie tylko transportowych. Prace uznane za wykonywane w warunkach szczególnych bez względu na miejsce i rodzaj zostały wymienione w dziale XIV zatytułowanym „prace różne”. Nie można więc uznać, że praca kierującego ciągnikiem jest zawsze pracą „w transporcie”, nawet jeżeli kierujący niczego nie transportuje, lecz wykonuje przy pomocy ciągnika prace polowe. Nawet jeśli traktorzysta musi przejechać pewien odcinek drogi publicznej, aby dojechać do pola, to z pewnością nie zajmuje to znaczącej części całego czasu pracy, jaki poświęca na wykonanie głównej pracy. Również w wyroku z dnia 5 maja 2016 r., III UK 132/15 (LEX nr 2052411), Sąd Najwyższy wskazał, że dla zakwalifikowania pracy kierowcy ciągnika jako wykonywanej w warunkach szczególnych istotne znaczenie ma to, czy była ona wykonywana w transporcie, czy w ramach rolniczych prac polowych.

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy wskazać należy, że przeprowadzone postępowanie dowodowe nie pozwoliło na przyjęcie, aby ubezpieczony wykonywał pracę kierowcy ciągnika rolniczego stale i w pełnym wymiarze czasu w transporcie. Ustalenie to wynika przede wszystkim z dokumentacji osobowej ubezpieczonego, która wskazuje na powierzenie wnioskodawcy przez pracodawcę osprzętu do wykonywania prac typowo polowych (plug, brona talerzowa, opryskiwacz, kultywator, glebogryzarka w 1969r., silosokombajn, kultywator, maszyna do zbioru zielonek i kosa w 1982r.) oraz odbycie przez niego szeregu kursów i badań dotyczących prac innych niż transportowe (kurs obsługi parnika w 1969r., kurs obsługi kombajnu zbożowego w 1971r., zaświadczenie z 1975r. o zdolności do pracy w opylarni nasion, kurs obsługi kombajnu buraczanego z 1977r., kursy bhp dotyczące prawidłowej obsługi maszyn rolniczych w 1977 i 1978r., kurs obsługi prasy zbierającej z 1987r. oraz oświadczenie bez daty dotyczące przepisów związanych z koszeniem snopowiązałką). Wprawdzie zeznania świadków J. L. i R. L. oraz skarżącego wskazywały na to, że skarżący wykonywał prace tylko transportowe, jednak nie znalazły one potwierdzenia w przywołanej dokumentacji

osobowej. Co znamienne, świadek R. L. zeznała, że kierowcy w transporcie zarabiali więcej (k.28v), czemu sprzeciwia się angaż z 1972r., w którym stawka za godzinę prac polowych wynosi 12 zł, a więc jest znacznie wyższa od ustalonej wówczas stawki 9 zł za godzinę prac w transporcie. Również sama redakcja odwołania zdaje się przeczyć temu, aby skarżący wykonywał prace wyłącznie w transporcie, skoro przywołuje się w nim starsze orzecznictwo, dotyczące wykonywania przez kierowcę ciągnika rolniczego przemiennie prac w transporcie i prac polowych. Z tych przyczyn zeznania świadków i skarżącego, jako dotyczące zdarzeń relatywnie odległych w czasie, nie mogły być przydatne dla poczynienia ustaleń faktycznych w sprawie.

Reasumując, skoro skarżący nie wykonywał w spornym okresie pracy kierowcy ciągnika w transporcie w pełnym wymiarze czasu pracy - jak tego wymaga przepis § 2 ust. 1

rozporządzenia RM z lutego 1983r., zaś zatrudnienia w charakterze kierowcy ciągnika przy pracach polowych nie można kwalifikować jako okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, brak było podstaw do uznania, że ubezpieczony spełnił przesłankę 15 lat zatrudnienia w szczególnych warunkach. Prezentowana przez ubezpieczonego ocena charakteru jego pracy pozostaje więc w sferze dowolnej, ale nieuzasadnionej oceny, zamiast w sferze faktów. Należy podkreślić, że prawo do rekompensaty ma charakter wyjątku, wobec czego jego zakresu nie można rozszerzać w drodze wykładni przepisów prawa, która musi być ścisła, co m.in. nie pozwala ani na rozszerzającą wykładnię załącznika do rozporządzenia RM z lutego 1983r., ani na pominięcie stałości wykonywania pracy w warunkach szczególnych i pełnego jej wymiaru jako przesłanki przyznana wnioskowanego prawa. Powyższe prowadzi do wniosku, że zaskarżona decyzja odpowiada prawu, co skutkowało oddaleniem odwołania na podstawie art. 477¹⁴§1 kpc.